

Генерал-мајор **ЈАГОШ УСКОКОВИЋ**

КОЈЕ ЈЕДИНИЦЕ ТРЕБА ДА БУДУ ПОЗАДИНСКО-СНАБДЕВАЧКИ ОРГАНИ У РАТУ

Поводом чланака објављених под истим насловом у часопису „Војно дело“ број 5 и 10/55 годину, износим своје мишљење, не толико ради тога да докажем да корпус не треба да буде снабдевачки орган, колико ради извјесних поставки у чланку објављеном у броју 10/55 и ради гледања аутора тога чланка на остала питања.

У одговору на чланак из часописа број 5/55 каже се „Ту су испуштени пресуднији фактори који имају и у будућности могу имати знатног утицаја на решење овог питања, као што су на примјер: број, квалитет и правац протезања комуникација (сухопутних и железничких), конфигурација земљишта; број веза на непосредном снабдевању и збрињавању; дејство из ваздуха и појава атомског оружја; динамичност сваке борбе и сваке операције“. (Страна 66, став 2.)

Тачно је да сви ови фактори имају утицаја на материјално-техничко снабдевање и санитарско-ветеринарско збрињавање трупа, али по мом мишљењу, немају пресудну улогу у одлучивању да ли корпус треба да буде снабдевачки орган у рату, бар према ономе како су постављена у наведеном одговору. Тако, на примјер, када се говори о првоме фактору — о квалитету и правцу протезања комуникација — између осталог се каже: „Када је реч о квалитету комуникација, онда, пре свега, треба имати у виду да ће се транспортна средства кретати већином сеоским путевима без чврсте подлоге, и то променљивим, веома малим брзинама (7—12 км на сат), што зависи од тога да ли су расквашени или суви“. (Стр. 67, став 1.)

Са овим се једино констатује опште позната чињеница да су сеоски путеви без тврде подлоге и да би у вријеме падавина били расквашени. Тешко је претпоставити да се мислило рећи да ће се само армиски транспорт кретати сеоским путевима без чврсте подлоге, а да ће се корпусни транспорт кретати бољим путевима. Изгледа да се при оцјени улоге комуникација и њиховог утицаја на организацију трупа изгубила из вида чињеница да тамо куда прође чело колоне мора проћи и зачеље, тј. да се цјелокупни транспорт једне армије мора кретати оним и онаквим путевима којима се располаже на одређеној територији, без обзира да ли сви командни степени од пука до ВК имају снабдевачке органе или не.

Даље, о истом питању, у чланку се каже: „Ако би само једна комуникација, на коју се армија ослања, била угрожена или, из било којих разлога, заузета, онда армија не би могла извршити благовремено снабдевање својих јединица, тако да би и идеја и одлука команданта армије биле доведене у питање. *Међутим, корпус би у оваквој ситуацији као снабдевачки орган одиграо одлучујућу улогу у погледу материјално обезбеђења својих јединица и извршења задатака у целини, односно у погледу материјално обезбеђења командантове одлуке*“ (Стр. 67, став 3, подвукао Ј. У.)

Ако армија има једну комуникацију која је угрожена, онда се поставља питање колико ће неуgroжених комуникација имати корпус! Исто тако, ако армиска комуникација буде угрожена, остало је необјашњено питање како се замишља снабдевање корпуса и одакле ће корпус добијати средства кад од армије не може, услед прекинуте комуникације, а исто тако и од ВК, јер и ВК дотура средства угроженом армиском комуникацијом. Ако се мисли на резерве које треба да има корпус, онда те резерве могу да се истуре преко одељака армиске базе и истурених искрцних станица, и то за више дана него што износе количине материјала у бази корпуса. Поред тога, ако армија није у стању да ријеша ово питање својим снагама и средствима, да ли ће корпус имати веће могућности? Према напису испада да су армиске комуникације угроженије од корпусних и да корпус има више комуникација од армије, те да корпус има више могућности, снага и средстава за материјално обезбеђење командантове одлуке.

Као што се види, питање комуникација, које су задавале много потешкоћа снабдевачким органима у прошлом рату, нарочито на планинском земљишту, а понекад доводиле и до кризе операције, а да се не говори о њиховој осјетљивости у будућем рату, рјешава се давањем снабдевачке улоге корпусу.

Говорећи о тешкоћама у снабдевању на територијама брдовитог и планинског карактера, аутор каже: „Ако ће армија, с обзиром на орографски, хидрографски и топографски створ земљишта, морати да формира армиске одељке зато што неће моћи да врши снабдевање свих корпуса из свог састава, онда је логично да ће она још мање моћи да врши благовремено снабдевање дивизија из састава корпуса ако се корпус искључи из ланца снабдевања“ (Стр. 67, ст. 4.)

Поставља се питање да ли се снабдевање на терену које је скопчано са веома великим потешкоћама рјешава укључивањем корпуса у ланац снабдевања. Снабдевање на планинском земљишту претстављало је одувијек проблем и претстављаће све дотле док се буде примјењивао једино носачки, товарни и запрежни транспорт, без обзира која јединица врши снабдевање. Рјешење питања снабдевања на брдовитом и планинском земљишту треба првенствено тражити у организацији планинских, односно брдских јединица, као и увођењем савремених транспортних средстава. Искуство из Корејског рата говори да су хеликоптери врло успешно извршили овај задатак. Хеликоптер је оправдао своје постојање и већ се са успјехом уводи у

употребу код појединих армија. Овдје може бити приговора да су хеликоптери скупи и да су јако изложени непријатељској авијацији. Ако се узме да један хеликоптер (којих већ има и од 5 тона носивости) може да замени око 400 товарних прла (имајући у виду, поред његове носивости, и брзину његовог кретања) онда се види колико би људства, стоке и средстава било ослобођено, а да не говоримо о томе колико би се тиме уштедило, колике су то користи и од коликог баласта би се ослободиле јединице и учиниле покретљивијим. Особине хеликоптера, вертикално узлетање и слетање, могућност врло ниског лета и прилагођавање лета конфигурацији земљишта, релативно малом брзином лета, његова осјетљивост у односу на ловачку авијацију је тако мала да његова употреба за снабдевање трупа на брдском и планинском земљишту, а нарочито за евакуацију рањеника, уопште не долази у питање и без обзира на конфигурацију земљишта. Поред ових особина, хеликоптер је практично употребљив по сваком времену, док транспорт моторном и сточном вучом веома много зависи и од стања времена у метеоролошком смислу, а такође је врло осјетљив и од дејства ловачке авијације.

Говорећи о дејству авијације и о примени нуклеарног оружја, као и о потреби растреситијег размештаја материјално-техничких резерви, у чланку се, између осталог, каже: „Међутим, ешелонирањем материјално-техничких средстава на степене — пук, дивизија — корпус — армија избегла би се њихова тако велика концентрација, смањила могућност уништења већих количина тих средстава и успјешније отклонила опасност евентуалног прекида или застоја у снабдевању“. (Стр. 68, став 2.)

Слажемо се са тим да се материјална средства морају ешелонирати и растресито постављати, али не на начин како је то у чланку постављено — оптерећењем корпуса. За случај употребе нуклеарног наоружања и теледиригованих пројектила намећу се неминовно слиједећа питања: куда ешелонирати материјална средства, ка фронту или у дубини позадине; где ће непријатељ јаче испољити своје дејство, на фронту или у позадини; шта условљава ешелонирање борбеног поретка, а самим тим и ешелонирање материјалних резерви и каква ће дејства бити у будућем рату? У одговору на питање уредника „Народне армије“, друг Тито, између осталог, каже: „У евентуалном будућем рату неће бити крутих фронтних нити фронталних борби, биће више продора у дубини, више десантних операција и освајања разних стратегијских положаја и објеката. И, разумије се, пошто ће тако дејствовати противник који буде наступао, треба знати прилагодити се томе у одбрани“.

Какве закључке о ешелонирању материјалних резерви можемо да извучемо из ове мисли друга Тита? Да ли да се сложимо са изложеним поставкама друга пуковника Омановића и да са ешелонирањем материјалних резерви идемо ка фронту или да то ешелонирање извршимо дубље у позадини? Нормално је да бранилац при очекивању таквог дејства непријатеља, мора вршити што је могуће дубље еше-

лонирање и живе силе и материјално-техничких средстава, што је све у зависности од наоружања браниоца, а и нападача. Поред тога, треба имати у виду да се материјална средства могу ешелонирати иако корпус није материјални орган. Зашто се, на примјер, материјална средства једне армиске базе (складишта) не би могла ешелонирати по правцима и напред, у виду разних одељака, из којих би се снабдевале скоро све јединице на том правцу, а у случају потребе и на сусједним правцима. Чини ми се да је жеља писца одзива да докаже и одбрани своју тезу да корпус треба да има управно снабдевачке органе, довела до неправилне поставке: „Ако се корпуси искључе из ланца снабдевања, онда се на армију пребацују веома крупни задаци. Тада би њена складишта била толико гломазна да би јој се покретљивост знатно смањила, а снабдевање довело чак и у питање“. (Стр. 68, став 3.)

Према томе, армију би требало растеретити на рачун корпуса и учинити је покретљивом као и корпус, ако не и још покретљивијом. Ако бисмо логички слиједили ову поставку, тојест да армију треба учинити покретљивијом од корпуса, онда би и корпус требало учинити покретљивијим од дивизије, дивизију од пука. Овде се губе из вида разлози (о којима овде не може бити говора, јер је то питање посебног чланка) који су довели до формирања корпуса, па се његови тактичко-оперативни захтеви потчињавају снабдевању.

Исто тако, неубједљиве су тврдње да ће због премјештања позадине доћи до застоја у снабдевању, када се каже: „Треба имати у виду да свако премјештање позадинских јединица и установа (у наступању као и отступању) редовно доводи до извјесног застоја у снабдевању. Тај застој би долазио до далеко јачег изражаја ако корпус не би био снабдевачки орган (подвукао Ј. У.). О премјештању армиске базе, са неких 50 хиљада тона материјала, у току извођења армиске операције не може се ни говорити, јер су тада сва транспортна средства потребна за снабдевање јединица, које се у току наступања све више удаљавају од армиске базе. То значи да је гломазна армиска база у том случају постала кочница за успјешно одвијање армиске операције“. (Страна 69, став 2.)

Иако се снабдевање трупа (у наступању, а нарочито у отступању), због честог премјештања позадинских јединица и установа, усложњава, ипак то није одлучујуће да се ма ком командном степену додјеле управно снабдевачки органи. А ево зашто: ако армија има 50.000, 30.000, или 70.000 тона материјала (сасвим је споредно у овом конкретном случају колика је та количина), важно је да резерве морају постојати, али уопште није битно где се налазе те резерве у моменту наступања, односно отступања, тј. да ли су у армиској бази или у корпусним базама. Оне се у сваком случају морају покренути транспортом којим располаже дотична армија, који се сопственим снагама не може повећати ни у тако сложеним ситуацијама као што је вођење борбе у отступању. Транспорт може појачати начелно само претпостављена команда, без обзира да ли постоје или не постоје корпусне базе.

Овде се изгубила из вида чињеница да материјална средства не мирују, већ се крећу према јединицама (напред или назад) и да је 50 хиљада тона материјала прорачунска норма која се у ратној пракси налази од ВК до батаљона. То значи да се у армиској бази ако правилно схватимо динамику снабдевања — никада неће наћи 50 хиљада тона материјала које треба одједном покренути, пошто процес снабдевања претставља у исто време и процес кретања материјала. Због тога се у овом случају не може говорити о застоју у снабдевању, нити о томе да ће армиска база бити кочница за успјешно одвијање армиске операције, услед ове количине материјала, већ она може да рама због лоше организације. (Треба имати у виду да цифра од 50 хиљада тона нема константну вредност, да она зависи од бројног стања армије, која може имати веома разнолик број дивизија. Зато је ова цифра овдје узета као могућа прорачунска норма, па је тако треба схватити.) Ако писац одзива препоручује да се са материјалом иде ка фронту и да армија буде покретљивија од корпуса, онда испада као да је снабдевање примарно (да све остало треба потчинити снабдевању) и да због тога неминовно треба увести још један снабдевачки степен. Изгледа као да су формирање корпуса изазвале потешкоће у материјалном обезбјеђењу и збрињавању трупа, а не тактичко-оперативни разлози. Међутим, у брзопокретним дејствима у савременим операцијама, транспорт се не може базирати на кола и двоколице, занемарујући савремена транспортна средства (аутомобиле, транспортне авионе и сл.), јер таква дејства захтевају и брзопокретна транспортна средства. (Овим не мислим да кола и двоколице треба а приори одбацити.) Исто тако не треба полазити од тога да јединицама треба дотурити све потребе из армиске базе, занемарујући могућност коришћења мјесних средстава, и да материјал може ићи директно из складишта ВК до складишта дивизије па и у пук.

При разматрању питања које јединице треба да имају позадинске снабдевачке органе у рату, треба поћи од других фактора, а не само од оних који се наводе у поменутом одзиву. Организација једне армије зависи у првом реду од њеног задатка, који проистиче из ратног плана (који се нормално заснива на политици, унутрашњем развиту, међународном положају, величини дотичне земље и њеном орографском и хидрографском створу). Ако нека армија има задатак да брани територијалну цјелину, независност и слободни унутрашњи развитак своје земље, њени корпуси ће имати различиту организацију од корпуса у саставу армије која има задатак да осваја туђе територије и врши окупационе задатке. Исто тако, организација армије мале земље разликоваће се од организације армије неке велике државе, како у погледу броја командних ступњева, тако и по броју јединица у саставу појединих команди. У прошлом рату код великих земаља, односно њихових армија, долазило је до формирања нових организациских тијела (фронтава и група фронтава), јер су постојећи оквири били уски за ангажовање велике

маса мобилисаног људства. Њихови корпуси имали су у свом саставу по 5, па и по 8 дивизија, а армија по 25 дивизија. Мање земље, односно њихове армије, нису имале потребе за формирањем оваквих организациских тијела, њихови корпуси имали су две до три дивизије, а армије већином по два корпуса. То значи да корпус може бити од 2 до 8, а армија од 6 до 25 дивизија. Можда је овакав систем командовања у прошлomu рату имао добрих страна, али у евентуалном будућем рату, у условима непрекидног пораста покретљивости и маневра, може претстављати озбиљну сметњу у командовању. Ово би се нарочито негативно одразило у случају примене нуклеарног наоружања, које ће такође имати утицај на организацију оружаних снага и захтијевати такве организационе форме које ће омогућавати растресит размјештај са мањом повезаношћу и крутошћу фронта, већу дубину борбеног поретка, самосталност мањих јединица и већу иницијативу старјешина.

Нећу улазити у то који ће од ових ступњева отпасти и као командни и као снабдевачки, већ ћу се само осврнути на корпус, пошто је то питање покренуто за дискусију, а и најкарактеристичније је у тактичко-оперативним захтјевима. Искуства из прошлог и из Корејског рата говоре да се материјал из армиских складишта често непосредно дотурао до пука, па и на ватрене положаје артиљерије, јер је то моментална ситуација захтијевала. Исто тако, и искуства из наших вежби говоре да задаци корпуса услед честих измјена ситуације на фронту, већином му нису дозвољавали да искористи своје снабдевачке органе и кад их је имао. На једној позадинској КШРИ по теми „Армиска одбранбена операција са преласком у напад“, било је корпуса разног састава (од 2 дивизије и једне бригаде, од 3 и 4 дивизије), са и без органа за снабдевање, што је наметало честе измјене у њиховом систему снабдевања. Било је ситуација када се позадинске јединице и установе корпуса уопште нијесу развијале, већ је армија непосредно снабдевала дивизије прако истурених станица и одјељака армиске базе, јер је то било правилније и економичније. Када је један корпус добио задатак да организује одбрану на ширем фронту у циљу прихватања корпуса (који је водио задржавајући одбрану) и спрјечавања даљег наступања непријатеља, донето је рјешење да армија прими све дивизије овог корпуса на непосредно снабдевање, тако да се корпусна база није ни развијала, већ овакво рјешење донијето је због тога што корпусна база, услијед ширине фронта од преко 100 км, не би била у стању да овај задатак прими на себе и што се материјал дотурењ корпусној бази морао враћати истим путем до армиске базе, гдје су се сливале све жељезничке и путне комуникације из рејона гдје су биле размјештене дивизиске базе.

Исто тако, било је ситуација када су неке корпусне базе потчињаване корпусима који нијесу имали снабдевачке органе. Када су у ситуацији за пријелаз у противофанзиву, према одлуци команданта армије, уведена два нова корпуса на дотадашњем тежишту одбране ранија два корпуса (којима су додијељени помоћни правци на кри-

лима) пред позадином армије се поставило питање како да изврши организацију снабдевања, пошто није било снабдевачких органа у новоуведеним корпусима на правцу главног удара. Како су корпусне и болничке базе ранијих корпуса већ биле развијене на правцима дејства новоуведених корпуса, донијето је рјешење да се и оне и органи позадине ових потчине новоуведеним корпусима. Тиме је избјегнут сувише велики посао и уштеђени средства и вријеме око рокирања ових база на правцу дејства њихових корпуса, као и око дотурања нових резерви на правцу дејства новоуведених корпуса.

Као што се види, вежба је показала да корпус може бити са и без органа за снабдевање; да се корпусне базе могу потчињавати без икаквих потреса; да тактичко-оперативни захтјеви, односно честе измјене ситуације на фронту, често не дозвољавају да корпус користи своје снабдевачке органе и кад их већ има. Поред тога, скоро у свакој ситуацији армија је морала формирати одјељке армиске базе или истурене искрцне станице, без обзира да ли је корпус имао своје органе или не.

Према томе, а узимајући у обзир све елементе о којима је говорено при разматрању организације армије, сматрам да корпуси у саставу армије не треба да имају управно-снабдевачке органе у рату, за разлику од самосталних корпуса који ће дејствовати на самосталним правцима, који треба да имају све органе јединице и установе за материјално-техничко обезбјеђење и санитетско-ветеринарско збрињавање. Питање материјално-техничког обезбјеђења и санитетско-ветеринарског збрињавања корпуса у саставу армије може се успјешно ријешити погодном организацијом и формацијом органа, јединица и установка армије, тако да се по потреби могу дијелити на неколико дијелова. При овоме треба водити рачуна да сваки дио има довољно снага и средстава да може потпуно самостално вршити задатке (истурање одјељака и истурених искрцних станица, придавање снага и средстава за евентуално осамостаљење појединих корпуса у снабдевању и сл.). Оваква организација омогућила би армији не само да преузме на себе материјално обезбјеђење и збрињавање корпуса који су у њеном саставу, него и да растресито размјести материјална средства, иако корпус није снабдевачки орган. Овдје се може приговорити да ту треба предвидјети пуно снага и средстава, али ако се узме у обзир да овакви органи, јединице и установе за материјално обезбјеђење треба да замијене снабдевачке органе два или три корпуса, онда је сигурно да ће сва та ојачања бити далеко мања од формацијских снабдевачких органа тих корпуса. Но, ово је друго питање које треба посебно обрадити.